

III
STORY - 1
SACRIFICE

त्याग

बागेतून वाहणाऱ्या पाटाच्या कडेला मी कडेला मी बसले होते. पण मस्तक सुन्न झाले होते. इतकी फुले तिथे उमललेली, पण एकाही फुलाने माझे चित्त आज ओढून घेतले नाही. इतके हिरवे गार गवत गालिच्यासारखे पसरलेले, पण त्याने माझे मन किंचितही फुलले नाही. त्या पाटाचे सुंदर स्वच्छ पाणी मनोवेधक क्रीडा करीत जात होते, पण त्याच्या एकाही लहरीने माझ्या मनाला रिझवले नाही. मनात माजलेल्या गोंधळाने कानशिले तप्त झाल्याचा माझा मलाच भास होऊ लागला. पोटात एक प्रकारची कालवाकालव होत होती.

दोन तऱ्हेच्या विचारांनी माझे मन हादरून गेले होते. दारिद्र्याने पीडलेले व पिळलेले आईबापांचे अंतःकरण एकीकडे व माझ्या वैयक्तिक भावनांनी छेडून विव्हाल केलेले माझे अंतःकरण दुसरीकडे; अशी स्थिती झाली होती.

घरात माझी चार भावंडे माझ्यापेक्षा लहान. म्हणजे इतकी की, त्यांपैकी एकानेही अजून हायस्कूलची मजल पुरी केलेली नव्हती; वडिलांन मिळणारे शेषनास रुपये. ते ग्रॅज्युएट व त्यांना शिक्षणाची आवड. आपल्या कुटुंबाने नाव काढावे, ही त्यांना केवढी तळमळ ! पण दैवाचे लागेबांधे काही विचित्र असतात. मी सर्वांत मोठी. मी ग्रॅज्युएट झालेली होते व माझ्या इतर भावंडांत व माझ्यात वयाचे इतके अंतर होते, की वडिलांच्या कुटुंबाला त्यांच्या हयातीत एकाही मुलाकडून हातभार लागण्याचा संभव नव्हता. वडिलांच्या पूर्ववयात माझा जन्म. आणि त्यांच्या उतारवयात दोन दोन वर्षांच्या अंतराने चार मुले झालेली. अर्थात न कळता अगर न बोलता ही जबाबदारी माझ्यावरच पडली. वडील पेन्शनीला आलेले. मुले तर नुकतीच भुईतून वर येत असलेली. अशा स्थितीत घरची स्थिती न उमगणे म्हणजे माझ्यासारखी अधम मीच या विचारांनी मी संसाराला मदत करीत होते.

त्या मदतीची जरूरी होती, हे बोलून दाखविण्याची मुळीच आवश्यकता नव्हती. आईदादांना ती कळत नव्हती असे नाही. त्या दोघांनाही संसाराची विलक्षण काळजी लागलेली मला दिसे. त्यांची ती तळमळ पाहून माझ्या पोटात तुटव असे. विशेषतः मुलीच्या मदतीने आपला संसार चालवावा लागतो, हे शल्य त्यांच्या हृदयात सारखे बोटच असे. वस्तुस्थिती पाहता मी जरी मदत करीत असले अगर तिची घरात अतिशय जरूरी असली, तरी लोकांनी तसे बोलून ब्रणावर आघात केल्याने आधीच व्यथित झालेली आईदादांची अंतःकरणे जास्तच हळुवार झाली असल्यास नवल नाही.

‘आता मुलगी कधी उजवणार ?’ असा कोणी सहज प्रश्न विचारला तरी, त्यांना वाटे, आमच्या स्वार्थाकरीता आम्ही मुलीचे मुद्दाम लय करीत नाही, असाच म्हणणाऱ्याचा रोख आहे. यामुळे सहाजिकच दोघेही जरा चिडत एवढेच नव्हे. तर माझ्याशी वागतानासुद्धा त्या चिडण्याची छाया त्यांच्या चर्येवर दिसून येई., तरी मी नेहमी म्हणे आई तुम्ही काय एवढे मनावर घेता? लोकांच्या ओंजळीने का आपल्याला पाणी प्यायचे आहे? उद्या आपल्या कुटुंबाने नाव काढले, की लोक कौतुकही करायला तयारच असतील. मग आजच्या त्यांच्या निंदेकडे कशाला लक्ष द्यायचे ? दुसरे असे की, लोक जोपर्यंत आपल्याला काही आणून देत नाहीत तोपर्यंत त्यांच्या शत्रूलाही किंमत नाही आणि मला स्वतःलाच जोपर्यंत त्याचे काही वाटत नाही तोपर्यंत तुम्ही तरी का एवढे मनाला लावून घेता ?

माझ्या अशा बोलण्याने आईदादांचे समाधान होई, पण कित्येक वेळा अशाही येत असत, की ज्यावेळी माझ्या वागणुकीतदेखील त्यांना काही टोचण्यासारखे दिसे. याचे कारण खरे म्हटले, तर माझी वागणूक हे नसून, त्यांच्या मनाची झालेली विकृत अवस्था हेच असावे.

सहजीचीच गोष्ट म्हणून सांगते. बोलता बोलता मी म्हटले, “मालीला दीडशे रुपये मिळतात, ती एक कवडीसुद्धा घरात देत नाही; मारे चैन करीत असते.” यात खरे पाहाता, मला घरच्या दारिद्र्याला उद्देशून काहीच बोलायचे नसून, मालीचा उधळ स्वभाव दाखवायचा होता. पण मी असे बोलताच दादांनी व आईने एकमेकांकडे पाहिले. आई तर लगेच म्हणालीसुद्धा “आमचं आहे ना अठरा विश्वे दारिद्र्य !” तिच्या डोळ्याला टचकन पाणी आले. मलाही वाईट वाटले. सहजासहजी बोलण्यातसुद्धा त्यांना पुष्कळ वेळा वाकडे-पणा वाटे, आणि मलाही कधीकधी त्यांच्या विनाकारण संशयी स्वभावाची जिकिर येई.

कधी कधी आई म्हणे “ काही झालं तरी मुली त्या मुली व मुलगे ते मुलगे !” प्रथम प्रथम मला असल्या बोलण्याचा रागही येई कारण त्यांची मनःस्थिती मला बरोबर कळत नसे. मला वाटे, “असता अगदी मोठा मुलगा, तर याहून त्याने काय मदत केली असती ?” मी तर नौकरीशिवाय शिकवण्याही करीत होते. इतके करूनही जर आई-दादांचे समाधान नाही, तर त्यांच्या मनाचाच तो दोष. महिन्याच्या महिन्याला मला जो पगार मिळे तो मी तसाच त्यांच्या स्वाधीन करी. मी मिळवतो, म्हणून माझ्याकरिता ही अमुक गोष्ट मी करणार. असे मी कधीच म्हटले नाही. मुलाने असे कधी केले असते का? माझ्या लहान भावंडांत आणि माझ्यात सारखाच आज्ञाधारकपणा होता. कोणतीही बारीकशी गोष्टसुद्धा आई-दादांना विचारल्याशिवाय किंवा कळवल्याशिवाय मी केली नाही. इतका अर्ध्या वचनात मुलगा तरी राहिला असता का ? त्यामुळे आई जेव्हा ‘मुलगे ते मुलगे व मुली त्या मुली’ म्हणे तेव्हा पक्षपाताशिवाय दुसरे समर्पक कारण मला कोणतेच दिसत नसे.

कधी कधी खूप विचार केला म्हणजे मी असे समाधान मानी की त्यांचेही बरोबर आहे. आईबापांना मुलांनी मिळवून दिले तर ते त्यांचे कर्तव्यच ठरते जगाला हसण्यासारखे त्यात काहीच वाटत नाही. आईबापांनाही त्यामुळे मान खाली घालण्याचा प्रसंग येत नाही. पण हीच मुलींनी मदत केली तर ‘स्वार्थासाठी मुलीला अविवाहित ठेवली. असे लोक म्हणतात व लोकांची लाज वाटल्याशिवाय राहात नाही. त्यामुळेच आईदादा असे म्हणत असावे. आणि ते साहजिकही आहे. अशा बोलण्यामुळे लोकांनी सतत त्यांचे मन विकृत संशयी व हळुवार बनविल्यावर माझ्याकडे पाहण्याची त्यांची दृष्टी दूषित झाल्यास नवल काय ?

दारिद्र्याने गांजलेल्या आईवडिलांनी कोणाकडून कवडीचीही आशा केली नव्हती. आणि दारिद्र्यात स्वाभिमानाला जास्तच तीक्ष्ण धार असते,

त्यामुळे यत्किंचित कोणाचे उपकारही डोईजड वाटू लागतात. आईदादा संतापली की म्हणतेही 'नातेवाईकांची मदत ना मुळीच नको (सुतळीचा तोडासुद्धा त्यांचा आमच्याकडे नको ! आमचंच जाऊ द्या त्यांच्याकडे. पण त्यांचे काडीचे उपकार घ्या नि कपाळ झिजवा, सांगितलंय कोणी एवढं ?) ज्यांचे होताहेत उपकार तेच कसे फिटतील या जन्मी कोणास माहीत ! अर्थात शेवटचा हा रोख माझ्यावर आहेसे मला वाटे, आणि मला ते असह्य होई. मी म्हणोसुद्धा, आई तुसुद्धा असं काय म्हणतेस ? इतरांच्याबद्दल तू बोलतेस ते ठीक आहे, पण असले टोमणे कशाला देता ?

काय असेल ते असो त्यांच्या स्वाभिमानाला आलेली धार व लोकांची बोलणी यामुळे हे गाडे माझ्यावर अधिकाधिक उरफाटू लागले. माझेही मन विटू लागले. पण काही झाले तरी आईदादांचे मजवरीज अगर माझे त्यांच्या वरील प्रेम अलोट होते. त्यामुळे मन विटले तरी प्रेमाचा प्रभाव अधिक असल्याने मनावर आलेले हे पटल निघून जाण्याला फार वेळ लागत नसे. असेच किती दिवस चालले होते. पण एवढे मात्र खरे की काही बाबतीत आम्ही स्पष्ट मनमोकळी बोलत नाहीशी झालो. त्यामुळे अशा संदिग्धतेतून गैरसमजाची जाळी विणली जाऊ लागली व जेव्हा कधी त्यांत मन गुरफटे तेव्हा त्या मनस्तापाला सीमा उरत नसे. मग मन शांत करण्यासाठी मी कुठे तरी एकान्त जागी जाऊन बसे पण तशा अवस्थेत सृष्टीचे सौंदर्यसुद्धा माझ्या डोळ्यांना विषाप्रमाणे वाटल्यास नवल कोणते ?

पण नेहमीच्याही मनस्तापापेक्षा त्या दिवशीचा मनस्ताप काही वेगळाच होता व त्याला कारणेही तशीच होती. मला एक स्थळ सांगून आले होते. मलाही असे वाटू लागले होते, की एवीतेवी घरात असे चालते, मग मीच होऊन यातून का सुटू नये ? या विचारानेच मला दादांनी त्या स्थळाबद्दल विचारताच ? मीही 'बर विचार करते !' असे म्हटले. त्या दिवशी जणू कोणी कड्यावरून लोटायला काढली आहे, किंवा वाघाच्या जबड्यात घायला उभी केली आहे, अशी भेदलेली अवस्था माझ्या मनाची झाली होती. लग्नाची विशेषतः अनोळखी वराची-मला इतकी भीती वाटत होती की, काही सांगता येत नाही त्यामुळे होय ही अक्षरे छप्पन्न वेळा मनाने वावटळीसारखी उडवून लावली. दादांनी तर असे म्हटले की, " सर्व बाजूंनी स्थळ चांगलं आहे व लोकही नांव ठेवतात. बर कधी तरी ही गोष्ट करायचीच आहे, तेव्हा या दृष्टीनं तू विचार कर." मीही सुस्थळ म्हणून विचार करीत होते. तरीही मनाची बावरलेली अवस्था कशी झाली होती, हे कळायला प्रौढ कुमारिकाच व्हायला पाहिजे.

त्या दिवशी रात्री मी नित्याप्रमाणे निजले पण झोप कशी ती येईना उगीच आपले डोळे मिटल्याचे आणि झोप लागल्याचे सोंग केले. दोनाच ठोका ऐकला तरी झोप लागली नाही. डोळे अगदी भणानून गेले होत. शेवटी एक प्रकारे ग्लानीच म्हणा ना, पण एकच तास डोळा लागला. आणि पुनः जागी झाले ती आईचा हुंदका ऐकून ! पोटात चर्च झाले ! पण जागेपणाची काही चिन्हे न दाखवता मी आईदादांची बोलणी ऐकू लागले.

"काही झालं तरी लग्न हे केव्हा तरी व्हायचंच अन् ते व्हायलाच पाहिजे. आता हुंड्याचा प्रश्न आला तर काय करायचं ?"

आईने सुस्कारा टाकला. दादांनीही टाकला. माझ्या पोटात कालवू लागले. काय कारणार बिचारी ! माझ्या एकटीसाठी त्यांच्या संसाराचे मी स्मशान बनवणार ना ? माझे हृदय भरून आले. त्याबरोबर एकदा वाटले की उठून आईला सांगावे, की "आई, तुम्ही अगदी काळजी करू नका. मला मुळीच लग्न करायचे नाही." पण तसे बोलायला ती वेळही योग्य नव्हती. म्हणून मी तशीच पडून राहिले. पाहू या आणखी काय बोलताहेत ते. त्यांची मने तरी मोकळी होऊ द्यावी.

शेवटी आई निश्चयाने म्हणाली, "ते काही नाही, एकदाच निश्चय केला पाहिजे. आपण संसार वाढविला, तर त्याची विल्हेवाट बरी-वाईट कशी तरी आपणच लावली पाहिजे. त्याला दुसऱ्याची अपेक्षा कशाला ठेवावी ? झालं एवढं पुष्कळ झालं."

"हो, पण आजच इतका प्रश्न आला आहे, असं मला वाटत नाही. ती काय ठरवते ते पाहू. त्यावर सगळं अवलंबून आहे."

"तिने होय म्हटल्यावर का मग विचार करायचा आहे ? ती होय म्हणणार असेच धरून चालले पाहिजे. बोलून चालून मुलगी. दुसऱ्याचं धन. ते किती दिवस आपल्याला लाभणार ? मुलीला शिकवलं, अन् मुलाला शिकवलं, तरी मुलगी ती मुलगी आणि मुलगा तो मुलगा, - हेच खरे !"

आज मला आईच्या या म्हणण्याचा उमज पडला. मला कसेसेच झाले. माझ्या 'होय' म्हणण्याने उद्या घरात कशी काळजी निर्माण होणार, याची कल्पना मला आली. माझी लहान लहान चार भावंडे, उतार वयाचे वडील व आई, यांना भर समुद्रात नेऊन त्यांची वल्ही मी काढून घेणार ! देवा, कशाला मला जन्माला घातलेस मुलीच्या ? मुलाने लग्न केले तर तो घरात राहतो आणि मुलगी परघरी जाते; मग गरीब आईबापांनी जिवाचे रान करून मुलामुलींना सारखे शिक्षण कसे द्यावे ? या व अशांसारख्या विचारात ती रात्र उजाडली.

त्या दिवशी बागेतील पाटाच्या कडेला बसून, माझ्या आई-वडिलांच्या कुटुंबाची व माझी भवितव्यता यांबद्दल माझ्या मनात झगडा चालला होता. शेवटी मी घरी परतले. मी मनाशी कायम केलेल्या निश्चयामुळे मला एक प्रकारचे विलक्षण समाधान वाटत होते. मी दादांना म्हटले, "पुष्कळ विचार करून माझा विचार कायम ठरला आहे. मला काही इतक्यात लग्न करायचं नाही."

एका रात्रीत पराकाष्ठेच्या काळजीने माझ्याप्रमाणेच दग्ध झालेल्या आई-बापांना-निदान त्या दिवसापुरते-किंचित समाधान लाभले असेल. माझ्या निश्चयामुळे मला अगोदर लाभलेल्या विलक्षण समाधानात त्यांच्या समाधानाने भरच पडल्याशिवाय राहिली नाही. एक प्रकारच्या तुलनेने, मला माझे आई-वडील इतर कित्येक ठिकाणी दिसणाऱ्या आईबापांपेक्षा श्रेष्ठ वाटू लागले. पुष्कळ मुली मला अशा माहीत आहेत, की त्यांचे आईबाप घराच्या अडचणीसाठी त्यांना स्पष्टपणे लग्न न करण्याबद्दल बजावतात; किंवा आपली दुःखद कहाणी त्यांच्यापुढे उभी करून या नाही त्या रीतीने त्यांना अविवाहीत राहण्यास भाग पाडतात.

मला असे वाटू लागले की, माझे दादा किती तरी चांगले आहेत ! त्यांनी अशी सक्ती माझ्यावर कधीच केली नाही. उलट माझे चांगले व्हावे, लग्न होऊन माझ्या मनाप्रमाणे व ध्येयाप्रमाणे माझे आयुष्य जावे, अशी तळमळ लागलेली त्यांच्या वागण्यात मला नेहमी दिसल्याशिवाय राहात नसे. एक प्रकारे दारिद्र्यदुःखाच्या असहाय्य परिस्थितीत सापडल्यामुळे, माझ्या लग्नाचा प्रश्न त्यांना स्वतःच्या व प्रपंचाच्या भवितव्याबद्दल चिंतातुर करीत

असला, तर तो त्यांचा दोष कसा म्हणता येईल ? आईदादा बिचारी परिस्थितीपुढे काय करणार ? त्यांनी काय तो विचार ठरवायला मला मोकळीक ठेवली होती ना ? झाले तर मग. माझ्या स्वतंत्र विचारानेच मला वाटू लागले, की ज्यांनी मला हाल सोसून लहानाची मोठी केली व इतका विचार करण्याची पात्रता आणून दिली, त्या माझ्या आईदादांना म्हातारपणी ज्यामुळे यत्किंचितही त्रास होईल असे मी काहीही करणार नाही. लग्न करून स्वतःचेच सुख पाहणे म्हणजे निव्वळ स्वार्थीपणा होय, असे माझे मलाच आता वाटू लागले. आणि म्हणूनच लग्न न करण्याच्या निश्चयाने मला अतिशय समाधान प्राप्त झाले. परमेश्वरा ! स्वार्थत्यागाचे हे समाधान पुढे असेच कायम टिकेल ना ?

SACRIFICE

I was sitting beside the stream which flowed through the garden but I was in a daze. So many flowers had blossomed around but none of them could attract my attention. Such fresh green grass lay like a carpet but it couldn't make my mind fresh. The lovely clear water of the stream flowed on frolickings but not a ripple could amuse my mind. The confusion rasing in my mind seemed to burn my temple. A kind of confusion seemed to go on in my stomach.

My mind was shaken with two kinds of thoughts. On the one hand my parents troubled and wrung by poverty and on the other, my heart teased and distressed with my personal emotions. That was the state my mind was in.

Four younger siblings in the house. So young that not even one had finished highschool. My father used to get hundred rupees or so he was a graduate and liked education. How enxious he was that the family should earn a name ! But strenge are the equations of destiny ! I was the eldest. I had become a graduate, But there was such a large difference between my age and that of my siblings that there was no likelyhood of any of my brothers being able to support my father's family in his lifetime. I was born when he was young after he was poast his prime he had lathered four children each after an interval of two years.

Nobody said anything explicitly, but the responsibility of supporting my father and his family fell upon my shoulders. My father was about to retire. The children were just growing. I was helping my family with the feeling that not to understand the situation would have been vile of me.

There was no need to tell that the help was needed. It wasn't that my parents were unaware of the problems. I could see that they were very much worried about our family. And looking at their agitation I used to feel very sad for them. A thorn was always pricking in their hearts we have to run the family with our daughter's help. It's true that I was helping the family and this help was needed but people's talking about this was like touching their exposed nerve. And it was not at all surprising that their hearts had become all the more sensitive because of that.

Even if someone casually asked when are you going to marry your daughter off? they always thought that the question implied that they deliberately didn't marry their daughter out of selfishness. So naturally they used to get angry. Moreover the anger also showed on their faces while talking to me. I always used to say, "Aai why do you take it so seriously? We are not drinking water from their hands. If tomorrow our family gets well known then those very people will praise us. Then why should we pay attention to their abuse. And secondly their words have no value at all since they don't provide us with anything. And until I don't take it seriously myself. Why do you?"

They used to be cousoled after hearing this. But there were times when they saw something objectionable in my behaviour.

Truely speaking the reason was not my behaviour but their own abnormal (imbalanced) mental state.

I will tell you a very simple incident. Once in a casual talk I said, "Mali gets hundred and fifty rupees and she doesn't give even a single paisa in the house. She always enjoys herself very much. Truely speaking I didn't want to talk about the poverty in our house but I wanted to show Mali's squandering nature. But when I said this Dada and Aai gave each other a meaningful glance. Aai even said, "We know you are extremely poor" Her eyes filled with tears. I too felt bad. Many a time, they saw some sarcasm even in my most casual words. And I too found their suspicious nature quite oppressive.

Sometimes my mother would say, "Say what you like, but a boy is a boy and a daughter is a daughter. In the beginning I used to get angry by such talk because I couldn't understand their mental state. I felt, even if they had a boy, what more would he have done? I was taking tuitions besides my regular job. If they still are not satisfied the fault is their's. I used to give all my monthly income to them. I never said that I would do particular things for my own just because I was earning money myself would a son have done all this? I was obedient to my parents as were my other siblings. I never did a smallest thing without feeling or asking Aai and Dada. Would a son have been so obedient? So I couldn't see any other reason but partiality when my mother used to say that after all a boy is a boy and daughter is daughter.

Sometimes after thinking about it for very long I consoled myself that they are also correct. If a boy earns for his parents it's supposed to be his duty. People never find it funny. Parents don't have to feel ashamed of that. But if the same help is given by the daughter, people say For their own selfishness they kept their daughter unmarried. And we also feel ashamed in front of them. That is why Aai and Dada must be saying so. And it's but natural. It's not surprising if Dada's views were corrupt because people have made him suspicious and over-sensitive.

Though harrassed by poverty, my parents never expected a paisa from anyone And poverty sharpens self respect. That is why even a smallest obligation appears to be a heavy burden when they used to be furious they would say, " Help from the relatives? Never! We don't want even a piece of string from them Let them have something from us! Why should we take obligations for a thing some small thing like a stick ? We don't know how are we going to repay the obligations of someone in this life. Of course I always knew that the last sentence was for me. And it used to become intolerable for me. I even used to say, "Aai, you too? It's ok if you talk about others but why do you taunt me ? " Any how their sharpened self - respect and people's taunting, both made things more and more difficult for me. I was getting fed up. But whatever happened Aai-Dada's love for me and my love for them was too great to distingwish That is why such fits fo anger mere anger only shorthired. Many days passed this way. But one thing was true. We stopped talking on some topics open heartedly. And nets of misunderstanding were being woven because of this And

there would be no limits to my remorse. Whenever my mind got involved in it, I used to sit in some lonely place to bring some peace to mind. And it wasn't a marvel that the beauty of nature appeared like some poison to my eyes.

But the compunction on that day was different from the one I usually have. And there were reasons. A proposal of marriage had come for me I was also feeling that taking in to consideration the things that were going on in our house, why shouldn't I be free from them? When Dada asked me about this proposal I said with this thought, "Ok, I will think over it. That day my mental state was as if somebody was pushing me down from a or shoving me in to a giger's mouth. I just can't describe how seared I was of this marriage and of an unknown bridegroom. My mind in a whirl, refused to give an affirmative answer. Dada even said, "From all angles this proposal is good and people also gossip about us. Besides we have to consider this thing sometime or the other. So think from all these angles I also thought it was a good proposal. But to know how confused my mind was you have to be a spinster.

That night I got in to bed as usual but I couldn't sleep. I just shut my eyes and pretended I was asleep. I heard the clock struck two still I couldn't sleep. My head was buzzing. At last I sank in to some kind of a frowsy feeling for about half an hour. Suddenly I was woken. My mother was sobbing.

I didn't let them know that I was awake and started listening to Aai and Dada's talk. "Whatever happens marriage has to take place sometime or the other but if the question of dowary

arises what shall we do ?

Aai heaved a sigh and Dada too. I felt as if my stomach was upset. What will the poor thing like her do ? Am I going to turn their home in to a graveyard. For my sake? Tears welled up within me. I also thought that I should wake up and tell Aai "Aai, don't you worry. I don't want to get married at all." But that was not the right time to talk like that. So I lay down as I was. I wanted to know what else they talked. Let their minds be clear.

At last Aai said with determination, " No, We should be firm. We have created such a big family. We must carry out our responsibilities whichever way we can. Why expect somebody else to do that? Enough is enough! "

"Yes but I don't think the question needs to be solved just today. Let us see what she decides. Everything depends on that"

"Are we going to think about it after she says yes? We should take it for granted that she is going to say yes. Whatever we say, after all she is a girl. Somebody else's property, For how many days can we use it? You may educate both boys and girls, but can't deny that a boy's a boy and girl is a girl.

It was then that I understand the true meaning of my mother's words. I felt very uneasy. I realised that my saying "Yes" was only going to bring worries in the house. As if I was taking my four small siblings my aged father and my mother in to

the middle of the sea and taking away their o ars. God! Why did you make me a girl? If a boy marries he stays in the same house But a daughter goes to somebody elsee's place. Then how can poor parents afford to educate both, even if they try hard? The night passed away in such thoughts.

A fight raged in my mind between the future well being of the family of my parents and my future. When I was sitting at the bank of the stream the next day Ultimately I returned home. I was feeling very satisfied because I had reached a decition, I said to Dada. "After thinking a lot about it, I have come to conclusion that I don't want to get married right now.

Aai - Dada, who were suffering like me must have been somewhat satisfied, at least for a day. It gave me some more satisfaction to see my parents satisfied. And that was added to the previous great satisfaction I got from my decision. I started feeling that my parents are much better than others I see elsewhere I know many parents who tell their daughters strictly not to marry because of the difficulties in the home or they compel them remain unmarried by telling them their sad stories or using some other way.

I started feeling what a good person Dada is ! He never forced anything on me. On the contrary, I could see in him an anxious desire for my marriage; that I should get married and live life as I pleased and according to my ambitious. Can it be his fault if the question of my marriage worried him because of the

helplessness of poverty. What could Aai - Dada do in such circumstances. Haven't they given me freedom to think about this decision. It's ok then, Because of my free thinking I thought that I won't hurt them in their old age. They have suffered a lot to bring me up and to make me able to think so much. If I got married and thought only about myself it will be my selfishness. So my decision about not marrying gave me a lot of satisfaction. But tell me O God; will this sense of satisfaction remain so forever?